

Nr 82.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande eller inrättande av barnhem.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 94) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem för budgetåret 1947/48 beräkna ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 43, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 februari 1947, föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredragande statsrådet Mossberg förordade ändrade grunder för statsbidrag till uppförande eller inrättande av barnhem, dels ock till Bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

Till bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem ha för budgetåren 1945/46 och 1946/47 anvisats reservationsanslag av respektive 300 000 och 2 000 000 kronor.

Nu gällande grunder för statsbidrag till uppförande eller inrättande av barnhem fastställdes år 1945. Det förutsattes vid utformandet av dessa grunder, att en kraftig avlyftning skulle ske från statens sida av landstingens ekonomiska engagemang i barnhemsvården och att därför statsbidragen skulle utmätas så att staten skulle svara för den större delen av det allmännas utgifter för barnhemmen. I överensstämmelse härmed fastställdes statsbidraget till uppförande eller inrättande av barnhem till högst tre fjärdedelar av de verkliga kostnaderna. Statsbidraget maximerades dock till 4 500 kronor för vårdplats vid uppförande av nytt barnhem, 3 000 kronor för vårdplats vid anskaffande och iståndsättande av redan befintlig byggnad samt 2 000 kronor för vårdplats vid förändring till barnhem av byggnad, som redan tidigare varit i barnhemsanordnarens ägo. Vid maximeringen utgick man från en beräknad nybyggnadskostnad av i genomsnitt 6 000 kronor för vårdplats, ett belopp, som var baserat på inhämtade uppgifter rörande kostnaderna för ett antal under åren 1935—1944 uppförda barnhem.

I samband med behandlingen av anslagsfrågan för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1946/47 uttalade 1946 års riksdag, att tvekan icke syntes kunna råda därom, att det per vårdplats angivna maximibeloppet av statens bidrag måste anses för lågt med hänsyn till genomsnittlig byggnadskostnad. Det samma hade med tiden blivit förhållandet beträffande maximibeloppen för åtskilliga av de statsbidrag, som utgå till uppförande av andra inrättningar

under socialdepartementet. Riksdagen fann starka skäl tala för en allmän översyn av de ifrågavarande maximibeloppen i syfte att bringa dem i rimligt förhållande till den kvot av de verkliga kostnaderna, med vilken statsbidrag i varje särskilt fall vore avsett att utgå. Vad särskilt anginge bestämmelserna om statsbidrag till uppförande eller inrättande av barnhem förutsatte riksdagen, att den översyn av nämnda bestämmelser, som riksdagen ansåge erforderlig, utan dröjsmål skulle komma till stånd ävensom att de ändrade grunder, vilka kunde komma att beslutas, skulle få retroaktiv giltighet på motsvarande sätt som den i ämnet nu gällande kungörelsen.

Den av riksdagen begärda översynen av grunderna för den statliga bidragsgivningen till uppförande eller inrättande av barnhem har anförtrotts *socialstyrelsen*, som i skrivelse den 29 oktober 1946 redovisat berörda uppdrag och tillika framlagt förslag rörande anslagsberäkningen för nästa budgetår.

Styrelsen har på basis av uppgifter rörande byggnadskostnaderna för vissa barnhem beräknat, att den genomsnittliga kostnaden för nybyggnad för närvarande torde uppgå till i runt tal 12 000 kronor för vårdplats. Med hänsyn härtill har styrelsen föreslagit, att bidragsmaximum vid nybyggnad sättes till 9 000 kronor för vårdplats samt att statsbidraget för vårdplats vid anskaffande och iståndsättande av redan befintlig byggnad maximeras till 6 000 kronor. Däremot har styrelsen icke funnit erfarenheterna tala för en höjning av bidragsmaximum vid anordnande av barnhem i en byggnad, som redan är i barnhemsanordnarens ägo.

Svenska landstingsförbundet har i yttrande över socialstyrelsens förslag uttalat, att även i sistnämnda fall kostnadsstegringen måste antagas göra sig gällande, samt föreslagit, att maximum höjes till 4 000 kronor för vårdplats.

Statsrådet har för egen del anfört i huvudsak följande.

Utredningen i ärendet torde — även om den är baserad på ett fåtal nybyggnader — ådagalägga, att de beräkningar, vilka legat till grund för 1945 års beslut, numera få anses vara för låga. En väsentlig stegring av nybyggnadskostnaderna för vårdplats synes hava inträtt sedan i juli 1944, då socialvårdskommittén avgav sitt till grund för bidragsbestämmelserna liggande betänkande. Enligt vad byggnadsstyrelsen uttalat i ärendet hava de allmänna byggnadskostnaderna sedan denna tid ökat med allenast 10—15 %. Stegringen av byggnadskostnaderna för vårdplats torde vid sådant förhållande väsentligen bero på att efter hand ökade krav kommit att ställas på barnhemmens utrustning och utrymme. Detta gäller såväl de för barnen avsedda lokalerna som personalbostäderna. Vad de senare beträffar torde det ökade utrymmesbehovet delvis vara en följd av de personalförstärkningar, som för-
anletts av arbetstidsregleringen vid barnhemmen.

Gentemot den pågående utvecklingen mot en höjd standard vid barnhemmen torde ingen befogad erinran kunna göras. Å barnhemmen omhändertagas barn, som icke ha förmånen att få växa upp i sin egen familj. Visserligen utplaceras barnen i det övervägande antalet fall efter hand i fosterhem, men den tid, under vilken de vistas på barnhemmen, är i regel så lång att det är angeläget att med stor omtanke utforma dessa på sådant sätt, att de kunna skänka barnen den bästa möjliga ersättning för ett gott föräldrahem. En första förutsättning härför är att barnhemmens lokaler äro så disponerade att möjlighet gives att skapa en i ordets verkliga mening hemliknande miljö. I

stället för större sovsalar torde man sålunda böra eftersträva att bygga mindre sovrum. Vidare är det angeläget att barnens behov av lek- och fritidslokaler tillgodoses. Slutligen torde det vara av vikt att tillse att byggnaderna äro utrustade med arbetsbesparande anordningar i olika avseenden, något som på längre sikt är ägnat att nedbringa kostnaderna för barnhemsdriften och underlätta personalens arbete.

På grund av utvecklingen på detta område är det angeläget att frågan om önskvärda standardkrav och det närmare sambandet mellan anläggnings- och driftkostnader vid barnhemmen utredes. Kungl. Maj:t har förut denna dag å min föredragning givit socialstyrelsen i uppdrag att verkställa utredning rörande dessa spörsmål.

Skäl torde kunna anföras för att, innan slutlig ståndpunkt toges till frågan om en höjning av statsbidragen till anordnande av barnhem, avvakta resultatet av nyssnämnda utredning. De av socialstyrelsen förebragta uppgifterna om byggnadskostnaderna torde emellertid, särskilt med beaktande av angelägenheten av att få till stånd ett snabbt utbyggande av barnhemsorganisationen, utgöra ett så starkt motiv för en höjning av ifrågavarande statsbidrag redan nu, att jag anser mig böra framlägga förslag härom. — I anledning av vad 1946 års statsbidragssakkunniga för hälso- och sjukvården anfört därom, att en förändring av bidragsbeloppen för anordnande av barnhem kan tänkas få återverkningar i fråga om sinnesslövården, vill jag framhålla, att någon nödvändig relation mellan anordningskostnaderna för dessa båda ändamål icke föreligger.

Den av socialstyrelsen gjorda undersökningen i fråga om de nuvarande byggnadskostnaderna för barnhemmen synes kunna läggas till grund för beräkningen av de nya maximibidragen. Jag anser mig sålunda kunna utgå från att kostnaderna för uppförande av en ny barnhemsbyggnad numera i genomsnitt uppgå till belopp, motsvarande 12 000 kronor för vårdplats. Med bibehållande av den maximala kvotdelen å tre fjärdedelar av kostnaderna torde vid sådant förhållande högsta möjliga statsbidrag vid nybyggnad böra uppgå till 9 000 kronor för vårdplats. I fråga om anordnande av barnhem i en för ändamålet inköpt byggnad torde maximibeloppet, även om hittillsvarande erfarenheter rörande kostnaderna i detta avseende äro begränsade, böra bestämmas till 6 000 kronor per plats. Då landstingsförbundet torde hava skäl för sin hemställan om höjda statsbidrag jämväl då barnhem anordnats uti en i vederbörandes ägo redan befintlig byggnad, förordar jag slutligen, att i dylikt fall statsbidrag må utgå med högst 4 000 kronor för vårdplats.

Jag förordar — i anslutning till vad riksdagen uttalat i ärendet — att de nu föreslagna bidragsgrunderna skola gälla retroaktivt från och med den 1 januari 1946 eller den dag, då nu gällande statsbidragskungörelse trädde i kraft. Jämlikt nämnda kungörelsens övergångsbestämmelser må statsbidrag, där synnerliga skäl därtill äro, utgå till landsting, kommun eller barnavårdsförbund, som efter den 1 januari 1942 påbörjat uppförande eller inrättande av i kungörelsen avsett barnhem. I den mån dylik retroaktiv ersättning jämlikt övergångsbestämmelserna utgår till i nämnda bestämmelser angivna organ, synes jämväl denna ersättning böra få beräknas efter de nu föreslagna, förmånligare grunderna.

Vad slutligen angår kostnaderna under förevarande anslag torde till en början, såsom socialstyrelsen anfört, ett belopp av 1 000 000 kronor vara erforderligt för ersättningar, vilka enligt vad i det föregående anförts skola kunna utgå retroaktivt från dagen för ändringskungörelsens ikraftträdande. Dessa medel synas böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Medelsbehovet i övrigt för budgetåret 1947/48 har av socialstyrelsen med hänsyn till svårigheter att genomföra barnhemsplanen å avsedda tider uppskattats till

7 500 000 kronor. Enligt den för barnhemsverksamhetens utbyggande fastställda planen skola under nästa budgetår anordnas 1 021 nya barnhemsplatser. Med hänsyn till nuvarande läge å byggnadsmarknaden torde man böra utgå ifrån att avsevärda svårigheter komma att föreligga för genomförandet av detta program. Jag förordar därför, att sistnämnda belopp nedsättes till 5 000 000 kronor. Enligt mina beräkningar uppgår således medelsbehovet under budgetåret 1947/48 till sammanlagt 6 000 000 kronor.

Utskottet.

Med hänsyn till de nuvarande kostnaderna för anordnande av barnhem tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag till ändring i bidragsgrunderna.

Såsom föredragande statsrådet anfört, torde kostnadsstegringen sedan juli 1944 väsentligen bero på att efter hand ökade krav kommit att ställas på barnhemmens utrustning och utrymme. På grund av utvecklingen på detta område har statsrådet ansett angeläget, att frågan om önskvärda standardkrav och det närmare sambandet mellan anläggnings- och driftkostnader vid barnhemmen utredes. Uppdraget att verkställa en sådan utredning har anförtrots socialstyrelsen.

I standardfrågan vill utskottet understryka vad statsrådet anfört om önskvärdheten av en sådan planering av lokalerna, att barnen kunna erhålla en hemliknande miljö. Det är såsom statsrådet även framhållit av vikt att byggnaderna utrustas med arbetsbesparande anordningar, vilka på längre sikt äro ägnade att nedbringa kostnaderna för driften och underlätta personalens arbete. Å andra sidan är dock angeläget att även anläggningskostnaderna begränsas, varför alla möjligheter till sådana förenklingar böra tillvaratagas, vilka icke i och för sig äro ägnade att minska trevnaden eller tynga hemmets skötsel.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet, som jämväl i övrigt tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, hemställa,

att riksdagen må

a) godkänna de ändrade grunder för statsbidrag till uppförande eller inrättande av barnhem, som förordats i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 februari 1947,

b) till *Bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem* för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

Stockholm den 25 april 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 85.